No. 23. Donderdag 4 Juni 1908 8ste Jaargang.

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN, 21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG."

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland en hier ginds.
Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).
Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).
Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het *Koloniaal Weekblad* toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

MEDEDEELINGEN.

I. Van de Afdeeling 's-GRAVENHAGE:

4de Jaarverslag van „Boeatan".

De hoop, die wij bij het opmaken van ons derde jaarverslag koesterden, nl. dat de zaak in 1907 zichzelve zou kunnen bedruipen, mocht nog niet in vervulling komen. Integendeel was het nadeelig saldo, zooals de hierachter volgende balans uitwijst, aanmerkelijk hooger dan dat van het vorige jaar. Er deden zich dan ook buitengewone tegenspoeden voor; in de eerste plaats ondervond Boeatan zeker in niet mindere mate dan andere huizen, die voornamelijk in luxe-artikelen handelen, den invloed der alom heerschende financieele malaise. Niet alleen dat er onder de bezoekers onzer doorloopende tentoonstelling, — die nu in het ruime, goed verlichte lokaal uitstekend tot haar recht komt, — minder koopers kwamen dan de vorige jaren, deze besteedden nu ook minder groote bedragen aan inkoopen, en zelfs aan het bezoek der thee-salon was die malaise merkbaar.

Bovendien leed Boeatan bij sommige tentoonstellingen naar buiten, in het bijzonder bij de afwikkeling van de in 1906 te Milaan gehoudene, gevoelige verliezen, en behoeft het ook wel geen betoog, dat eene verhuizing, hoewel in het belang der zaak ondernomen, in den aanvang onvermijdelijk extra-kosten en tijdverlies met zich brengt. Zoo moest o.a. het achterzaaltje met binnenplaats, waar thans de bezoekers zich onder het genot van een geurig kopje Rajahthee — desgewenscht met Indisch gebak, — gezellig en rustig kunnen verpoozen, eerst eene noodzakelijke verbouwing ondergaan, welke de ingebruikname eenige weken heeft vertraagd.

Doch laat ons hopen, dat deze nadeelen thans tot de geschiedenis behooren, en 1908, vooral ook uit een financieel oogpunt, voorspoediger moge zijn. Hoewel bij den opzet dezer zaak winstbejag geenszins op den voorgrond is geplaatst, doch de werkkring meer in de lijn eener „*Commission d'études*" zou blijven, — zooals wijlen onze zeer gewaardeerde mede-oprichter, Mr. J. W. van Lansberge, telkens met nadruk placht te zeggen, — toch wordt er door den Raad van Beheer natuurlijk ijverig naar gestreefd zooveel mogelijk verlies te vermijden, juist opdat studies en proefnemingen op dit zoo uitgebreide gebied zoo lang en zoo goed mogelijk voortgezet kunnen worden. Hiertoe kunnen ook alle belangstellenden hun steentje bijdragen door van die belangstelling op de een of andere wijze blijk te geven; b.v. door bij de keuze van feestgeschenken om Boeatan te denken, — H.H. M.M. de Koningin en de Koningin-Moeder gaven hierin reeds meer dan eens het goede voorbeeld — door den Raad van Beheer met raad en daad bij te staan, wat altijd dankbaar zal worden aangenomen; door bloedverwanten en vrienden, die Boeatan nog niet kennen, er heen te brengen. Want zoo ergens, dan geldt hier het: „onbekend maakt onbemind." Telkens blijkt toch dat er nog velen in den lande zijn die niet eens weten, dat er een „Boeatan" bestaat, en niet zelden hoort men in Heulstraat 19 voorbijgangers opmerken: „Kijk, daar is weer een Japansche winkel!" Ons kleine werkkapitaal laat niet toe veel voor reclame-doeleinden uit te geven, doch ook hierin kunnen aandeelhouders en leden van „Oost en West", met weinig moeite, véél helpen.

Afgezien van het financieel gedeelte, heeft Boeatan anders weinig reden tot klagen over den gang van zaken in het algemeen. De nieuwe localiteiten voldoen goed. Mejuffrouw C. J. H. Loebèr bleef met toewijding haar taak als Directrice vervullen; Mej. Pelt gaf als huisbewaarster en verzorgster van de thee-salon reden tot tevredenheid. De voeling met onze correspondenten in Indië, die als tusschenpersonen tegenover de Inlandsche nijveren ginds ons trouw bleven bijstaan, neemt gaandeweg toe, zoodat het ons dan ook een behoefte is hun hier nogmaals hartelijk dank te betuigen voor die zeer gewaardeerde hulp.

De tentoonstellingen, buiten Den Haag gehouden, hadden veel succes, o.a. die door de Afdeelingen Leiden en Apeldoorn van de vereeniging „Oost en West" georganiseerd. Te Milaan werd onze inzending met een Eere-diploma bekroond. Gedurig, dan hier, dan daar tentoonstellen is een propaganda-middel, dat wel moeite en geld kost, maar dat toch op den duur zijn uitwerking niet kan missen. Daarom worden er nu ook reeds plannen beraamd tot deelname aan de in 1910 te Brussel te houden Internationale Expositie.

Wat nog altijd te wenschen overlaat is de samenwerking met „Oost en West" te Batavia. Zou hierin geen verandering ten goede te brengen zijn?

Wij van onzen kant zoeken steeds toenadering, overtuigd, dat onderlinge hulp en wisseling van gedachten over opgedane ondervindingen ons gemeenschappelijk doel zéér zou bevorderen. In de praktijk is toch meer en meer gebleken, — zooals trouwens bij den aanvang reeds was voorzien, — dat de bereiking van ons doel, in artikel 1 en 2 onzer statuten omschreven niet dan zéér, zéér langzaam op behoedzame wijze verkregen zal kunnen worden, door bij geduldige en gestadige studie, zoowel hier als in Indië, met groote omzichtigheid en volharding, op den ingeslagen weg te blijven voortgaan. Het geldt hier een teere zaak, die zoo licht door onberadenheid, overhaasting of wankelmoedigheid in een verkeerd spoor geleid zou worden.

De „zending" van een batik-technicus, waarvan in ons vorig jaarverslag sprake was, heeft tegen het einde van 1907 plaats kunnen hebben. Het daartoe benoodigde kapitaaltje was nog wel niet geheel volteekend, doch om langer uitstel te voorkomen, werd op de jongste aandeelhoudersvergadering besloten het tekortkomende voorloopig door Boeatan te doen garandeeren, in afwachting, dat deze *f*550.— aangevuld zouden worden door iemand, die voor het goede doel dit bedrag zou kunnen en willen overhebben.

Den 5den Januari kwam de heer P. Ducro, bekwaam batiker en vurig bewonderaar der oude Javaansche batikkunst, in wien wij den rechten man hopen gevonden te hebben om Boeatan in haar streven op dit gebied praktisch bij te staan, in Indië aan. Hij vertoefde eerst een paar maanden te Batavia, met groote gastvrijheid door een daadwerkelijk belangstellende in diens woning opgenomen, zoodat hij op aangename wijze aan al het voor hem vreemde van klimaat en omgeving kon wennen, alvorens zich naar de Vorstenlanden te begeven, waar hij thans zijn voorgenomen arbeid wel reeds aangevangen zal hebben. Verlangend zien wij nu zijne berichten daaromtrent tegemoet, vertrouwende, dat hij ook dáár den zoo noodigen steun en medewerking zal vinden om met zijn werk in het belang van de Inlandsche batiksters te slagen.

Een kleine teleurstelling was het, zoowel voor ons, als voor den heer Ducro, dat onze zeer gewaardeerde Soerabajasche medewerker, de heer J. E. Jasper, blijkens eene onlangs door hem uitgegeven brochure: „Liefhebberen op het gebied van Inlandsche Kunstnijverheid", — hoofdzakelijk gericht tegen de methode van den teekenleeraar J. Z. van Dijck te Batavia, waarmede hij Boeatan, die er heelemaal niets mee te maken heeft, over één kam scheert, — niet met de zending Ducro schijnt ingenomen te zijn. Wij durven echter voorspellen, dat de heer Jasper zelf de eerste zal zijn om in te zien en te erkennen, welk een voorbarig oordeel hij uitgesproken heeft, waar hij, — in een noot — schrijft, dat de door Boeatan gebruikte term: „met behoud der Inlandsche motieven", blijken zal niets anders te beteekenen dan: „met behoud

der stereotype onderdeelen der Inlandsche motieven en die onderdeelen samen te voegen tot een moderne lijnen-combinatie."

De groote eerbied en bewondering, welke de heer Ducro der Javaansche batikkunst toedraagt, staan er ons borg voor, dat de heer Jasper het hier niet bij het rechte eind zal blijken te hebben, waarover hij zich dan zeker met ons zal verheugen.

Het ,,zenden van voorbeelden, teekeningen en maat-opgaven", waarmede de heer Jasper, en wellicht menig ander met hem, meent, dat Boeatan zou kunnen volstaan, is een reeds sedert lang door ons beproefd, doch ondeugdelijk bevonden middel om ons doel te bereiken. Juist daarom werd besloten tot uitzending van een bekwaam technicus, die onze, tegelijk zijne bedoeling, ter plaatse — om zoo te zeggen in ,,tjanting-taal" — zou kunnen uitleggen en doen uitvoeren.

Zooals wij reeds in ons vorig jaarverslag uiteenzetten: met correspondentie alleen komen wij er niet.

De door Boeatan te voeren briefwisseling is langzamerhand toch reeds van zóó grooten omvang geworden, dat het werkelijk geen weelde zou zijn daarvoor een speciaal, gesalarieerd persoon aan te stellen, indien er iemand gevonden kon worden, die daartoe aanleg en liefhebberij genoeg bezit. Het secretariaat van Boeatan is geen sinecure.

In de samenstelling van den Raad van Beheer kwam geene verandering, dan dat overeenkomstig de door de algemeene vergadering verleende machtiging, Mevrouw Ph. Zilcken—van Baak, die aan Boeatan reeds zoo dikwijls bij tentoonstellingen als anderszins groote diensten bewezen heeft, werd uitgenoodigd zitting te nemen in de plaats van haar echtgenoot, wijl laatstgenoemde over zoo weinig vrijen tijd te beschikken heeft, dat hij bezwaar moest maken zijne herbenoeming aan te nemen.

Tevens werd, overeenkomstig het beslotene ter algemeene vergadering, aan den Raad van Beheer een 5de lid als secretaris toegevoegd. De heer L. J. H. Wattendorff, die als zoodanig het eerst in den Raad zitting nam, zag zich echter verplicht reeds na betrekkelijk korten tijd zijne demissie te vragen, aangezien hij, bij toename van eigen bezigheden, niet langer in het belang van Boeatan werkzaam kon blijven.

Ook de heer C. Canne, die na het aftreden van den heer Wattendorff tijdelijk het secretariaat op zich nam, kon om dezelfde reden niet langer aanblijven. Er zal dus thans wederom in de ontstane vacature van een vijfde lid, tevens secretaris van den Raad van Beheer, moeten worden voorzien.

Den Haag, 29 Mei 1908.

Aan de vergadering van aandeelhouders der naamlooze Vennootschap ,,BOEATAN", te 's Gravenhage.

De door Uwe vergadering benoemde commissie van verificatie van het over 1907 gevoerd beheer over Boeatan heeft de eer te rapporteeren, dat zij Balans en Winst- en Verliesrekening heeft nagegaan en, voor zoover mogelijk, met de boeken vergeleken en alles in behoorlijke orde heeft bevonden.

Van de 116 aandeelen in portefeuille bij het einde van het vorig boekjaar is in 1907 één geplaatst, zoodat er nu nog 115 in portefeuille zijn, ter nominale waarde van *f*5750, die echter voor slechts *f*5235 te boek staan, omdat indertijd enkele inschrijvers, bij de uitgifte van het kapitaal, geen aandeelen in ontvangst hebben genomen, daar zij hunne inschrijving als een gift wenschten beschouwd te zien.

De belegging bestond uit negen effecten van *f* 1000 nominaal, tot een beurswaarde *f*6843.75. De obligaties zijn ons vertoond.

Ofschoon de omzet van het vierde boekjaar niet minder was dan over het derde, was de bate niet meer dan *f*1604.90, doordat de verkoopsprijzen van een aantal reeds lang in voorraad zijnde artikelen aanzienlijk moest worden verlaagd, om de kansen op verkoop te verbeteren. Bovendien werd een verlies geleden van een kist goederen, die te Milaan, na afloop van de tentoonstelling, is ontvreemd en niet is kunnen worden opgespoord. De waarde van de verloren gegane goederen bedroeg *f*327.17.

De baten van het theesalon waren *f*142.70 tegen *f*244.06 over het vorig jaar.

Daar voorts de onkostenrekening, ten gevolge van de verhuizing en van hoogere salarissen, hooger is dan in het voorgaand jaar, is het nadeelig saldo, dat in 1906 *f*208.19 was, over 1907 *f*2431.12. Zijn dus de uitkomsten over 1907 alles behalve schitterend, wij vertrouwen dat de onkostenrekening over dit boekjaar lager zal zijn en dat, bij meer winst op een grooteren omzet, eindelijk het tijdstip zal aanbreken, dat de uitgaven de inkomsten niet meer zullen overtreffen.

Door de eenvoudige en toch gedetailleerde wijze van administratie en de welwillende medewerking van den Penningmeester was de taak der commissie gemakkelijk, ofschoon niet aangenaam wegens de onbevredigende uitkomsten der exploitatie.

Naar onze bescheiden meening zouden wellicht betere resultaten worden verkregen, indien er meer reclame kon worden gemaakt door het etaleeren van verschillende artikelen, vooral van lagen prijs, met duidelijke noteering van den verkoopsprijs.

Aan het eind van haar verslag gekomen, adviseert Uwe commissie de vergadering van aandeelhouders om balans en winst- en verliesrekening goed te keuren en den Penningmeester, onder dankbetuiging, acquit en décharge te verleenen van het door hem over 1907 gevoerd beheer.

's-Gravenhage, 11 Mei 1908.

De Commissie voornoemd,
M. TEN BOSCH-BOSSCHER.
BERGSMA.
W. VAN DER ZIJL.

Naamlooze Vennootschap ,,BOEATAN".

BALANS op 31 DECEMBER 1907.

Aan Thee-Exploitatie	*f* 143.70	Per Kapitaalrekening	*f*30000.00
Beleggingen	*f* 8716.25	Diverse Consignatarissen	*f* 355.60
Aandeelen in portefeuille	*f* 5235.00	Mevrouw N. v. Zuylen—Tromp	*f* 0.35
Scheurleer & Zoonen	*f* 2385.96½	Zending Ducro	*f* 1250.00
Kassa	*f* 72.99½		
Onkosten-rekening	*f* 500.00		
Diverse Correspondenten	*f* 2270.33		
Diverse Debiteuren	*f* 615.43½		
Winkelgoederen	*f* 8785.45		
Publicatiën	*f* 1.00		
Goederen in commissie	*f* 266.25		
Winst- en Verliesrekening	*f* 2613.57½		
	*f*31605.95		*f*31605.95

Winst- en Verlies-Rekening over 1907.

Aan Beleggingen	*f* 208.75	Per Thee-Exploitatie	*f* 142.70
Onkosten-rekening	*f* 4507.29	Commissie-rekening	*f* 87.37
Diverse Debiteuren	*f* 10.00	Winkelgoederen	*f* 1604.90
		Interest-rekening	*f* 345.20
		Publicatiën	*f* 2.00
		Diverse Correspondenten	*f* 112.75
			f 2294.92
		Nadeelig saldo	*f* 2431.12
	f 4726.04		*f* 4726.04

's-Gravenhage, 2 Maart 1908.

De Raad van Beheer:

FOKKER,
Thesaurier.

N. VAN ZUYLEN—TROMP,
Voorzitster.

NOTA VAN TOELICHTING.

Bij de aanbieding, aan de Financieele Commissie, bedoeld bij art. 22 der Statuten, van onze Verantwoordingsstukken over 1907, voegen wij, als gewoonlijk, eenige toelichting van enkele cijfers daaraan toe.

Het resultaat der rekening *Winkelgoederen*, waarvan eene specificatie als bijlage A hierbij wordt overgelegd, is voor ons eene groote teleurstelling. Konden wij het vorige jaar onder dit hoofd eene winst boeken van *f*3298.50½, ditmaal was de bate niet meer dan *f*1604,90. Verschillende oorzaken werkten daartoe mede. De omzet was, wel is waar, niet minder dan die van het derde boekjaar, doch de verkoopprijzen waren iets minder loonend en bij de inventarisatie, aan het opmaken der balans voorafgaande, waarbij de taxatie in verband met de verkoopprijzen werd vastgesteld, moesten deze voor een aantal, reeds lang in voorraad zijnde, artikelen soms vrij aanzienlijk verlaagd worden, teneinde de kansen op plaatsing te verbeteren. Bovendien werd een buitengewoon verlies geleden doordat, na afloop der tentoonstelling te Milaan, aldaar eene tot terugzending gereedstaande kist met goederen, ter kostende waarde van *f*327,17, uit het gebouw werd ontvreemd en niet opgespoord is kunnen worden. In het Overzicht is de (bruto)winst nog niet van dien schadepost ontdaan en dus, zooveel hooger dan het bovengenoemde (netto)cijfer. De geschatte verkoopswaarde van den op 31 December aanwezigen voorraad bedraagt *f*14642,42 tegenover *f*14481.85 een jaar te voren.

Van de in dit jaar ontvangen bezendingen wordt als bijlage B eene specificatie hierbij gevoegd, volgens welke het totaal der nieuwe fakturen, inclusief onkosten daarop, *f*5238,83 beloopt, terwijl bovendien voor onkosten op goederen uit vorige jaren, om deze in voor den verkoop geschikten staat te brengen, nog *f*170.23 werden uitgegeven.

Ook de baten der exploitatie van den *Theesalon* toonen belangrijke vermindering; tegenover *f*244.06 in het vorige jaar, konden wij thans slechts *f*142.70 boeken. Misschien is voor een klein gedeelte de verhuizing daarvan als oorzaak te beschouwen, maar vermoedelijk is het verminderende bezoek in veel sterkere mate toe te schrijven aan de zeer toegenomen mededing door de opening van verscheidene nieuwe inrichtingen van dien aard.

Dat de bate der *Commissierekening*, met *f*87.87, ongeveer een derde minder bedraagt dan het vorige jaar was niet onverwacht, daar zooals toen reeds in de nota van toelichting werd vermeld, voor het bekomen van nieuwe consignatie-zendingen geen moeite wordt gedaan, en de verkoopen zich dus nagenoeg uitsluitend bepalen tot opruiming van restanten. Eene zending werd ter verplichting van de ongeduldig wordende eigenares, voor zoover nog ongeplaatst, voor eigen rekening tot verlaagden prijs overgenomen om tot afrekening te komen, terwijl van eene andere het onverkocht gebleven deel op verlangen werd teruggezonden.

Alleen de *Interestrekening* leverde iets meer op dan in 1906, n.l. *f*345.20 tegenover *f*261.91 als gevolg van de omstandigheid, dat door de ontvangst van het Gouvernementssubsidie meer geld ter uitzetting beschikbaar was. Daar staat echter ongelukkig tegenover dat, wegens koersdaling van het effektenbezit, ditmaal op het hoofd *Beleggingen* een verlies viel af te schrijven van *f*208.75 tegen *f*46.88 over 1906.

Eindelijk valt nog eene extra-bate te vermelden van *f*112.75, die op het hoofd *Diverse Correspondenten* kon worden afgeboekt, omdat een onzer vrienden, wiens rekening voor de waarde eener van hem ontvangen zending was goedgeschreven, nader te kennen gaf, dat het zijne bedoeling was ons die zending ten geschenke aan te bieden, waardoor wij dus het postje konden overbrengen naar onze winst- en verliesrekening.

Op het hoofd *Diverse Debiteuren* viel ditmaal *f*10.— af te schrijven als oninbaar: hoewel aan den regel om niet dan tegen kontante betaling te verkoopen zooveel mogelijk wordt vastgehouden, blijkt het geven van eenig krediet niet altoos te vermijden en kan daarvan eenige schade wel eens het gevolg zijn.

Dat het bedrag der *Onkostenrekening* hooger is dan in het voorgaande jaar vindt zijne verklaring in de omstandigheid, dat in den loop van het jaar de zaak naar eene nieuwe lokaliteit werd overgeplaatst, en dat, door voor de eerste maal toegekende traktementsverhooging, het

hoofd Salarissen op de als bijlage *C* hierbij overgelegde specificatie eene toeneming aanwijst. Wel is waar werd met de verhuizing een vermindering van onkosten beoogd, en zal die ook in den vervolge daardoor worden verkregen, want het verschil in huurprijs bedraagt *f*400.— per jaar, maar daar wij het nieuwe pand met 1 Februari moesten aanvaarden, en voor het oude tot 30 April huur verschuldigd waren, hadden wij over één kwartaal dubbele huur te voldoen. Voor kosten der verhuizing met inbegrip van aanschaffing en veranderingen van winkelopstand en inventaris werd *f*530.92½ uitgegeven en geheel afgeschreven. In verband daarmede bleef de taxatie van een en ander, waarvan als bijlage *D* eene specificatie wordt overgelegd, op *f*500.— gehandhaafd.

Als gevolg van de geschetste mindere inkomsten en meerdere lasten is de *Winst- en Verliesrekening* van het 4de boekjaar gesloten met een nadeelig saldo van *f*2431,12 tegenover slechts *f*202,19 in het 3e boekjaar.

Thans overgaande tot de bespreking der cijfers van de *Balans*, willen wij in de eerste plaats verklaren hoe het komt dat daarin als saldo van de *Winst- en Verliesrekening* niet het straks genoemde cijfer van *f*2431,12 wordt aangetroffen, maar *f*2613.57½. Blijkens de vorige balans was het saldo verlies over de drie eerste boekjaren *f*5467.45½; in mindering daarvan werd echter gebracht het door de Regeering aan onze Vennootschap verleende subsidie ad *f*5285, omdat wij vermeenden dit, ter vermijding van onjuiste beoordeeling, niet ten bate van de exploitatie van één jaar te moeten brengen; er bleven alzoo van het verlies nog *f*182,45½ ongedekt, welke vermeerderd met het nadeelig saldo van 1907, het per balans overgedragen eindcijfer vormen.

Het bedrag der *aandeelen in portefeuille* ad *f*5235 verminderde met *f*50.—, daar zich de gelegenheid heeft voorgedaan nog één stuk à pari te plaatsen. Er zijn 115 stuks aanwezig ter nominale waarde van *f*5750.—, die echter slechts voor *f*515.— minder te boek staan, wijl indertijd bij de uitgifte van het kapitaal sommige deelnemers tegen hunne inschrijving geen aandeelen wenschten in ontvangst te nemen.

Uit bijlage *E* blijken de specificatie en de taxatie, naar de beursnoteering op 31 December van de *Beleggingen*, de effecten zullen uwer commissie door onzen Thesaurier worden getoond, zoodra hem het verlangen dadrtoe is te kennen gegeven.

Het saldo der *kassarekening* is in overeenstemming met het kasboek en was op ult. December aanwezig. Dat der kassiersrekening *Scheurleer & Zoonen* wordt gestaafd door hunne als bijlage *F* hierbij overgelegde *rekening-courant*.

In de som van *f*143.70, waarvoor de *Thee-Exploitatie* onder de activa der Balans voorkomt, is het hiervorengenoemde bedrag der winst ad *f*142,70 begrepen, dat eerst in het loopende dienstjaar kon worden afgedragen, benevens *f*1.— als nominale waarde van den daarvoor aanwezigen Inventaris.

Eene nominatieve opgave der *Diverse Correspondenten* gaat als bijlage *G* hiernevens, waarin de bedragen door, of aan ieder hunner verschuldigd worden aangetroffen. Het verschil tusschen de totalen daarvan ad *f*2886.73½ en *f*616.40½ vormt het in de balans voorkomend saldo.

Evenzoo toont bijlage *H* de namen aan der *Diverse Debiteuren*, wier gezamenlijk debet ad *f*615.43½ in de balans wordt vermeld. Enkele hunner hadden een klein saldo te goed, dat nader wordt verrekend.

Ten slotte leggen wij als bijlage *I* eene lijst over der nog met *Diverse Consignitarissen* te verrekenen netto provenu's van voor hunne rekening verkochte goederen.

's-Gravenhage, 2 Maart 1908.

De Raad van Beheer,
N. VAN ZUYLEN-TROMP, Voorzitster.
CANNE, Secretaris.
FOKKER, Thesaurier.

Uit de O.I. Mail.

De Atjeh-correspondent der *Deli-Courant* schrijft:

„We hebben den pasar malam achter den rug. Koeta-Radja heeft in de dagen van 16 tot 21 April een aangename drukte gekend door de duizenden uit de bevolking, die van deze nieuwigheid op Atjeh eens wilden genieten. Voor genot en pretmakerij laat de Atjeher zich gemakkelijk vinden; dan geniet hij zoolang er te genieten valt, en bestaat er voor hem geen onderscheid tusschen nacht en dag. Het juiste aantal bezoekers bedraagt 102.899. In dit opzicht mag de onderneming geslaagd heeten. Het volk heeft zich geamuseerd en de Europeanen niet minder, behalve op den vervelenden sociëteitsavond.

Ook de kooplust heeft zich niet onbetuigd gelaten, schoon deze zich beperkt tot artikelen, wier waarde niet boven de honderd gulden ging, daar de koopkracht bij Europeesch en Inlandsch publiek niet zoo groot als elders is. Al zijn er dus in evenredigheid van wat aangeboden werd vele koopen gedaan, veel geld is daardoor niet in handen der bevolking gekomen; en ik geloof, dat de prikkel om te produceeren niet sterk op de bevolking zal inwerken. In de bedoeling van het Bestuur, dat deze zaak op 't getouw zette, moet dit toch op den voorgrond gestaan hebben. Nu is het wel waar, dat wij onze verwachting na zoo'n eersten proef niet te hoog mogen stellen. Maar of dit na een volgenden passar wel geoorloofd zal zijn dan op straffe van teleurstelling, daarvan ben ik overtuigd. Want niet allereerst de gewestelijke industrie is door de koopers begunstigd, maar wel datgene wat van buiten af wordt ingevoerd; vooral het Padangsch en Palembangsche werk vond aftrek. De Atjehsche kains werden om hun schoone en kostbare weefsels wel bewonderd, doch schenen op een enkele uitzondering na weinig de begeerte op te wekken. Dat de industrie van Atjehsche doeken achteruit gaat, bewijst wel de aangroeiende invoer van katoentjes, waardoor het bedrag der invoerrechten voornamelijk wat stijgende is en slechts schijnbaar op vooruitgang wijst. De beurs van den Atjeher laat 't niet meer toe om zich met zijn nationaal weefsel te sieren. Er waren nog stukken van groote waarde te zien, doch dat waren familiestukken; en een vaag teeken was het mij, dat verreweg het meerendeel dezer goederen geprijst waren, zelfs bezittingen van de voornaamste hoofden.

Evenzoo was het met de gouden en zilveren sieradiën. Het maakte een weemoedigen indruk, deze teekenen van vroegeren welvaart aangeboden te zien aan den meestbiedenden kooper. Zij spraken van vroegere arbeidskunst, die sirikdoozen, krissen en armbanden. Nieuw werk was er niet en wordt dus waarschijnlijk op Atjeh niet meer gemaakt, tenzij wat zilverwerk. Al wat hier tentoongesteld was, was bestemd om 't land te verlaten en niet om nieuw leven aan de goudsmidskunst in te enten. Het volk verliest dus bij zulk een uitstalling. Wat het heeft, verkoopt het en de koopsom gaat over in de beurs van Kling of Chinees, maar werkt niet mede tot verheffing van het leven, noch zijn arbeid, noch in zijn gemakken.

Er ging voor 't volk geen opvoedende kracht uit van hetgeen ten toon lag. De Atjeher had hier moeten zien en leeren, niet het handjevol Europeanen, die het wel aardig vinden om een Inlandschen smid bv. eens aan 't werk te zien, doch verder onverschillig zijn. Neen, die smid zelf moet zien, dat zijn wijze van werken niet de meest praktische is. Zet hem bv. eens een Hollandschen „scharensliep" voor zijn neus of toon hem een blaasbalg en hij zal van het een dit en van 't ander wat anders willen overnemen. Langzamerhand wordt zijn werktuig ingewikkelder, zoodat andere handen vereischt worden om dit te fabriceeren, waardoor dus aan die anderen ook bezigheid wordt verschaft. Deze gedachte was op den pasar geheel afwezig. Uitgenomen een Javaansche ploeg heb ik niets gezien, waarvan de bedoeling bijlag om het volk te verheffen.

Wat er overigens voor de Europeanen te zien was aan producten uit het gewest, daarover kan gezwegen worden. Voor de huismoeders was het hier om te watertanden bij 't gezicht op die stevige Hoornsche wortelen enz. uit het Gajoland; doch de gedachte, dat die versche groente minstens 5 dagen onderweg moet zijn, voor dat zij Koeta-Radja bereiken kan, deed er den smaak wat af gaan. Zij was te oudbakken en te duur. 't Was aardig, dat 't er bij was, met de monsters van hout uit Simaloe en de damar van de Westkust enz., maar 't had bijzaak moeten blijven. Het volk zelf heeft er niets aan.

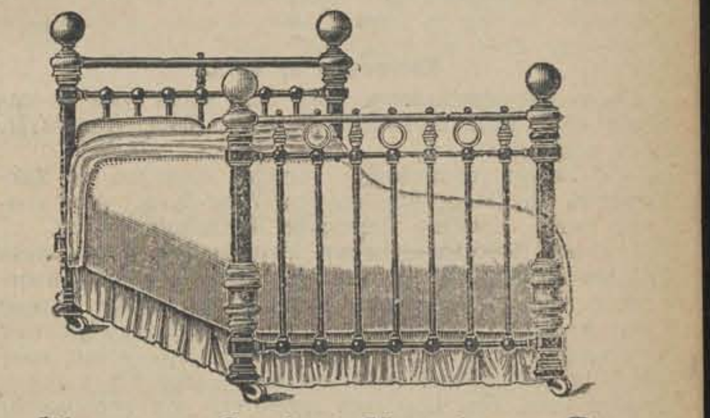
Zoo dus verwacht ik weinig succes van deze poging. Een volgende keer zal misschien op 't thans ontbrekende meer de aandacht gevestigd zijn. Thans wordt dit resultaat bereikt, dat de trein een druk vervoer van 3e klasse-passagiers heeft, dat de snoep- en pretgelegenheden goede zaken maken en dat de bevolking meer uitgeeft dan zij kan."

* * *

Een vreemde Zaak.

Het land Tjililitan wordt door een maatschappij, die er een sereholiefabriek in werking heeft, beheerd. De tegenwoordige administrateur vond bij zijn optreden een groote verwarring. Het scheen, dat een groot aantal Inlanders, 284, sedert 1905 in verzuim waren geweest tuinhuur te betalen. Door den nieuwen beheerder tot betaling van het achterstallige bedrag, een *f*2000 bedragende in het geheel, aangespoord, verklaarden de lieden die tuinhuur reeds betaald te hebben, echter geen kwitanties te bezitten, om de eenvoudige reden, dat de vorige beheerder geen bewijzen voor gedane betalingen gaf. De landraad te Meester Cornelis veroordeelde de lieden

echter tot betaling van het achterstallige alsnog. De administrateur toch had de 284 zaken eind 1906 voor den rechter gebracht. De lieden bleven weigeren, waarop de administrateur, gewapend met een vonnis van den landraad, tot executie overging. Dit is geschied en het afbreken van de woningen heeft plaats gehad door de koopers. De executie moet zich ook uitgestrekt hebben tot de onroerende goederen, tenzij men een woning, zoo transportabel gebouwd, tot de roerende goederen acht te behooren.

Nu blijft ons de kwestie nog uitermate duister. Is een grondig onderzoek ingesteld naar de juistheid van de bewering der getroffenen, dat zij hun tuinhuur over 1905 reeds voldaan hebben? Niet op alle landen, dit is bekend, worden kwitanties voor de betaalde belasting gegeven.

Maar van een onderzoek, als door ons bedoeld, blijkt niets. Ja, men doet op het oogenblik van bestuurswege daar eerst onderzoek naar. Intusschen zijn reeds verscheiden woningen op het executievonnis verkocht.

De stemming onder het toch reeds alles behalve rustige Meestersche volk is door het gebeurde zeer verbitterd. Er wordt thans takt en beleid gevorderd van den tijdelijk waarnemend assistent-resident van Meester-Cornelis.

(Bat. Nieuwsbl.)

* * *

De nieuwe inkomstenbelasting.

De nieuwe belasting wordt in Indië ales behalve pleizierig ontvangen. Het *Bat. Nieuwsbl.* zegt ervan: „De modellen van aangifte dezer in meer dan een opzicht bedroevende inkomsten belasting zijn thans in de Javasche Courant van 14 April bekend gemaakt. Deze datum, de dag voor het vervallen van den eersten belastingtermijn, bevat in zich de ongetwijfeld niet gewilde demonstratie, dat men aan de waarlijke belangen der Indische ingezetenen precies zooveel aandacht schenkt, als noodig geacht wordt om de heeren in Den Haag niet uit den dommel te brengen.

Uit die modellen blijkt reeds bij vluchtige lezing, dat in meer dan één opzicht het stelsel der dubbele heffing in toepassing is gebracht."

* * *

Karbouwen op Java.

Een der deelnemers aan den tocht van Soerabaja naar Batavia schrijft aan het *Soer. Handelsbl.* het volgende:

Er is een opmerkelijk verschil tusschen de karbouwen in Oost-, Midden- en West-Java, voor zoover hunne houding tegenover de tuftufs betreft.

In het Soerabajasche en Griseesche staan deze dieren meestal log en vadzig naar het voorbij snorrende vehikel te kijken; noch toeter, noch sirene zijn in staat, ze uit de plooi te brengen; het rood omrande oog blikt met een *je m'en fiche*-opslag naar de auto; hoogstens bukt het dier onder het voorbijrijden even den kop, om tegenover een eventueelen aanval niet weerloos te staan.

In Rembang en Semarang bleken deze kolossen meer vreesachtig te zijn.

Reeds als de auto nog ver weg was, stelden de logge dieren zich met spoed in slagorde, en als de breede rij gebogen koppen met geweldige horens geen indruk maakte, brak plotseling de linie uiteen en stoven de dieren rechts en links de rimboe in, zelfs de kalveren onbeschermd achterlatende.

In het Pekalongansche werd dat anders. Een karbouw, die eenmaal midden op den weg had post gevat, liet zich niet intimideeren door toeter of sirene; met fonkelend oog wachtte hij den stofstinkrazer af tot op enkele meters afstands; eerst als dan een der inzittenden een gewoon wegjaag-geluid maakte, retireerde de kolos langzaam terzijde, aldus de baan vrij latend.

In de Preanger gedroeg zich de Indische buffel nog nijdiger. Daar kwam hij van het veld naar den grooten weg hollen om te zien wie zoo brutaal in zijn nabijheid verscheen. En als de auto niet zoo vliegensvlug uit zijn radius was verdwenen, zou hij er denkelijk wel op ingerend zijn.

Er zit zekere climax in deze opsomming. Gelukkig gaat zij niet verder. Integendeel! In Krawang en Batavia zijn de bruine kanarievogeltjes — zooals de soldaat ze noemt — al weer heel wat kalmer. Als zij er van door kunnen gaan, laten ze 't niet. Opvallend is daarbij de snelheid en vlugheid van beweging dezer dieren. Zoo log en goedig de karbouw in den Oosthoek is, zoo kwiek en temperamentvol ziet men hem in het Bataviasche optreden. Maar waar de autorijder hem ook mocht ontmoeten, steeds is het zaak met zijn aanwezigheid en vooral met zijn massa rekening te houden. Een kip, een hond, een schaap zijn nog te overkomen, maar een karbouw — zelfs de Motobloc zou er van derailleeren.

* * *

Oploopjes te Klaten.

De *Locomotief* deelt mede dat sedert eenigen tijd herhaaldelijk opgezetenen van ondernemingen in het Klatensche bij tientallen en zelfs bij honderden zich naar den ass.-resident Wessels te Klaten begeven om klachten in te brengen over de behandeling op de ondernemingen en van hun geëischt werk.

De klachten zijn volstrekt niet altijd onjuist, maar de heer Wessels moedigt door zijne houding ten deze het „klagen" dermate aan, dat men nu met rijp en groen bij hem komt, zoodat hij de klagers verscheidene malen met een uitbrander heeft moeten afwijzen en de klagerij hem over de hand begint te loopen.

Art. 55 Regeeringsreglement zegt: „De gouverneur-generaal zorgt, dat den Inlanders overal gelegenheid gegeven worde om vrijelijk klachten in te leveren." De heer Wessels schijnt in die regels te lezen, dat de bestuursambtenaren de bevolking zooveel mogelijk moeten uitlokken tot klagen. Dit kan men bij Inlanders gemakkelijk genoeg gedaan krijgen, maar de optochten naar het assistent-residentshuis te Klaten hebben nu ook gaandeweg het karakter aangenomen van vertooningen en relletjes, niet bevorderlijk aan den goeden gang van zaken.

De heer Wessels beoogt het goede; hij tracht orde en regel te scheppen in de verhouding tusschen landheeren en Inlandsche bevolking; verscheidene landheeren waardeeren zijne bedoelingen en zijn niet ongeneigd met hem samen te werken, maar zij zien dat de heer Wessels Keulen en Aken op één dag wil bouwen, en dat zijne houding bij de bevolking het idée heeft doen ontstaan dat zij 't door klagen gemakkelijker kunnen krijgen, ook al is er geen sprake van onrecht. *Boleh Tjoba.*

Art. 55 R. R. moet tot in zijne uiterste consequenties gehandhaafd en hoog gehouden worden. Ieder Inlander, die onrecht lijdt, moet daarover vrijelijk zijn klacht kunnen inbrengen en zijne klacht moet nauwgezet worden onderzocht. Maar 't hangt van den takt van den bestuursambtenaar af of, gegeven het karakter van den Javaan, het „en masse" gaan klagen een relletje wordt.

En dien weg schijnt het te Klaten op te gaan, merkt de *Locomotief* ten slotte op.

* * *

Theosofie.

Het Jogjasche Theosofen-congres, dat wij reeds uit de vorige mail vermeldden, heeft een directen weerslag veroorzaakt te Soerakarta, wijl het solosche centrum der theosofische vereeniging — volgens een aan de *Preanger-bode* van daar gezonden correspondentie — nog levenskrachtiger en meer ontwikkeld is dan de jogjasche loge.

Op den tweeden Paaschdag werd ten huize van Raden Mas Ngabei Mangoendipoera te Solo een bijeenkomst gehouden.

Dienzelfden avond werd de heer Fricke met een achttal Europeesche leden, die hem naar Solo vergezeld hadden, te dineeren genoodigd bij een der prinsen (pangeran) van het hof, een zeer nabloedverwant van den tegenwoordigen vorst.

De gastheer, wiens optreden een toonbeeld was van fijne manieren en ongedwongen eerbied voor den oudste zijner gasten, had gemeend in den geest der theosofie te handelen, door een volledig en uitgebreid, tevens smaakvol vegetarisch maal aan te bieden. Er heerschte onder de aanwezigen een groote mate van gepaste vertrouwelijkheid, die in de rustige avondstemming en te midden der onhoorbare aanwezigheid van een overdadigen bediendenstoet, zelfs tot blijmoedigheid steeg. De wederzijdsche, korte, maar welgemeende toespraken legden daarvan klare getuigenis af.

De na-avondvoordracht werd bijgewoond door een vijftigtal menschen, waaronder 5 Chineezen en ruim 30 Javanen. Zij eindigde met een geanimeerd vraaggesprek over enkele onderdeelen der theosofie, als voortzetting van de voorafgaande toespraak des heeren Fricke.

De heer Fricke zou ook Bandoeng, Soekaboemi, Buitenzorg en Batavia bezoeken.

* * *

In de *Javabode* lezen wij:

Het verzoekschrift van den Indischen Bond heeft, naar den zin van den redacteur van *De stem van Indië*, te weinig commentaar uitgelokt van de Indische pers. Dat zal wellicht daaraan liggen dat deze vond dat het goed gestelde request duidelijk genoeg voor zichzelf sprak, en dat ook de andere ingezetenen van Nederl. Indië — indien zij werkelijk behoefte gevoelen aan het recht van vereeniging, enz. — daarvan dan zelven maar eens blijk moeten geven nadat voor dit recht in heel de Indische pers reeds sedert jaren gestreden is.

Intusschen kunnen wij wel mededeelen, dat de Indische regeering tegenover dit denkbeeld lang zoo vijandig niet staat als sommigen schijnen te denken. Aan de residenten is bereids hunne meening gevraagd over de wenschelijkheid al dan niet van de intrekking van artikel 111 van het Regeeringsreglement en de meeste rapporten daarover zijn te Buitenzorg reeds ontvangen.

Overleg met het opperbestuur en de volksvertegenwoordiging is echter noodzakelijk, maar men heeft vrij goeden moed op de inzichten van den nieuwen minister van koloniën.

Niet hier schuilt de angst voor het verleenen van meerdere vrijheid van spreken en medespreken aan de ingezetenen, maar in Nederland, zegt het blad.

* * *

De Bandoengsche kinine-fabriek.

Het Bataviasche marktoverzicht van de *Locomotief* bevat de mededeeling dat de hausse der aandeelen „Bandoengsche kininefabriek" volgens het algemeen zeggen, is toe te schrijven aan een poging van kininefabrikanten in Europa om zich meester te maken van de fabriek te Bandoeng door de aandeelen op te koopen.

Op zichzelf ziet het gerucht er wel geloofwaardig uit, zegt de *Locomotief*; immers (zoo deelt het blad mede) worden de fabrikanten in Europa niet weinig door de fabriek te Bandoeng gecontrariëerd, waar zij gaarne evenals voorheen alle macht in handen zouden hebben om den prijs van kinabast te kunnen drukken.

Intusschen, hoe geloofwaardig het gerucht er uitziet, het is van allen grond ontbloot, zoo deelt het blad mede.

Vooreerst herinnert het er aan, dat ook verleden jaar tegen den tijd van dividendbepaling de aandeelen stegen tot 120 pCt. Die stijging teekende toen zoo min als nu, dat er werkelijk een sterke vraag naar bedoelde aandeelen bestond. Van een poging der fabrikanten in Europa om aandeelen op te koopen is in werkelijkheid niets te bespeuren.

Hetzelfde kan de *Locomotief* naar zeer vertrouwbare mededeelingen zeggen van het gerucht als zou het Indische gouvernement met het oog op de beweerde actie der fabrikanten in Europa van plan zijn de fabriek te Bandoeng over te nemen.

Vroeger mag die overname al eens ter sprake gebracht zijn, sedert het opperbestuur er toen niets van wilde weten is er geen sprake meer van geweest. De staat van zaken te Bandoeng blijft voorloopig de oude.

WEST-INDIË.

Suriname.

De begrooting voor 1909 is door de Koloniale Staten behandeld. De behandeling was evenwel bij het vertrek van de mail nog niet afgeloopen.

Voorhands volstaan wij met de mededeeling dat de volgende amendementen op de begrooting werden aangenomen:

1e. vaststelling van het traktement van den commissaris van politie op 4000 gld. en toekenning van een toelage aan den waarnemenden functionnaris van 1000 gld.

2e. het schrappen van de voorgestelde verhooging van traktement voor den hoofdcommies ter administratie van finantiën.

3e. het schrappen van de voorgestelde verhooging van subsidiën aan de Roomsch-Katholieke en Evangelische Broeder-Gemeenten.

* * *

Curaçao.

Wij ontleenen aan de *Wekker* het volgende:

„Ons Wetgevend Lichaam, de Koloniale Raad, heeft het in de laatste dagen druk gehad. De Ontwerp-begrooting voor het dienstjaar 1909 en daarna de algemeene Verordening op den in-, uit- en doorvoer en de accijnzen vorderden van de vroede vaderen, dat zij Maandag-, Woensdag en Donderdagavond en ook gisteren in den namiddag bijeenkwamen in openbare vergaderingen.

Na gedachtenwisseling tusschen de leden van den Raad en de gemachtigden van den Gouverneur, de HH. C. S. Muller, Fauel en dr. Van Hall, alsmede tusschen raadsleden onderling, werden eenige der nieuwe en andere posten op de Begrooting geschrapt en sommige daarvan gehandhaafd. O. a. werd het Bestuursvoorstel betreffende twee Districtmeesters gewijzigd aangenomen. Een van hen zal een traktement van ƒ3000 en de andere een van ƒ2400 genieten en ieder ƒ 200 voor kantoorhuur verkrijgen. Art. 2 werd verworpen. Het salaris van den Marktmeester, dat van den Kolonialen Ontvanger, alsmede dat van den Hypotheekbewaarder, bleven behouden op den ouden voet. De posten voor een cursus

in het Boekhouden en een in het rekenen en teekenen werden geschrapt. Het traktement van den Havenmeester werd vastgesteld op ƒ3000. Aan den Armendokter van het 4e en 5e district werd ƒ500 toegelegd voor fourage voor twee paarden. Het traktement van den Landbouwkundige werd veranderd in een toelage ad ƒ4000, voor een jaar. De post van ƒ2000 voor bijdrage in de kosten van de landbouwinspectie in de kolonie Suriname werd, na bestrijding, toch gehandhaafd. Het bedrag van ƒ 400, uitgetrokken voor een landbouwcursus, werd uit de begrooting gelicht. Het traktement ad ƒ 2400 van een 1n opzichter bij het Dep. van Openbare werken werd geschrapt na discussies tusschen den heer Lansberg en den heer Fauel, die genoemden opzichter voor onmisbaar bij zijn Dep. verklaarde en te kennen gaf, dat hij zich verplicht zoude zien, af te treden, zoo die betrekking niet behouden bleef.

Woensdag- en Donderdagavond en gisteren werd het overige van de begrooting, alsmede voormelde algemeene verordening behandeld en met ettelijke wijziging en na langdurige discussies aangenomen. Het invoerrecht bleef gehandhaafd op 3%. Sommige invoerartikelen werden hooger belast ter verkrijging van een équivalent voor het verminderd 1% op 't invoerrecht."

Van Vreemde Koloniën.

De conscriptie in Algiers.

De Franschen hebben 1870 nog niet vergeten, en het eerste, waar ze voor zorgden, was het leger, dat hun eenmaal datgene moest geven, waarover, gelijk men zich voorzichtiglijk uitdrukt, „het 't beste is nimmer te spreken, maar steeds te blijven denken."

De voortdurende toeneming der bevolking in Duitschland evenwel tegenover een stilstand in Frankrijk, en invoering daarbij van den tweejarigen instede van den driejarigen dienstplicht, stellen de Franschen voor het feit, dat hunne strijdkrachten steeds meer in de minderheid raken. Wel was, toen de tweejarige dienstplicht werd ingevoerd, gerekend op een groot contingent vrijwilligers, maar de vrijwilligers komen ook in Frankrijk niet hard opdagen. En nu zit men daar te broeden op het vraagstuk, hoe aan de ontbrekende 75000 man te komen.

Niets makkelijker dan dat, meende de afgevaardigde Messimy, die het middel aan de hand deed om de conscriptie in Algiers in te voeren.

De Europeesche kolonisten in Algiers, die ten getale van 800000 te midden van 5 millioen inboorlingen leven, verzetten zich met hand en tand tegen het denkbeeld om aan deze laatsten door de conscriptie op groote schaal een militaire opleiding te verschaffen, waardoor hunne positie in gevaar zou kunnen worden gebracht.

De koloniale groep in de Fransche Kamer van afgevaardigden toont zich ook a'les behalve ingenomen met zulk een maatregel en haar leider, de heer Etienne, gaf met enkele voorbeelden aan, welk gevaar daaruit zou kunnen voortspruiten.

Zijn vader, een officier, nam een kind tot zich, dat in een gevecht tegen opstandelingen in Algiers zijn ouders verloren had. De knaap werd als kind aan huis behandeld en hechtte zich aan de familie van zijn pleegvader. Deze had hem evenwel zijn godsdienst laten behouden, en toen de vijftienjarige jongen eens uit de moskee terugkeerde, zei hij tot Etienne: „Kijk, ik houd veel van jelui, maar wanneer er eens een algemeene opstand kwam, zou ik je toch den hals afsnijden, zooals de Franschen de Algerijnen hebben gedood."

Een ander staaltje, waaruit men zonder bijzondere gave de volksziel kan peilen, was dat van een Algerijn, die zich om officier te worden liet naturaliseeren, de school van Saint-Cyr bezocht, officier werd en het tot regiments-commandant bracht. Toen echter het oogenblik van pensionneering was gekomen, keerde de man naar Algiers terug, nam de oude inlandsche gewoonten weer aan en zou de Franschen nu mogelijk hoe eer hoe liever uit Algiers zien gaan.

* * *

Onderwijs in de Philippijnen.

Ten gunste van het amerikaansch bestuur in den Philippijnschen archipel wordt dikwerf aangevoerd, dat het zich zoo bijzonder aan het onderwijs laat gelegen liggen.

Er wordt ontegenzeggelijk zeer veel daaraan ten koste gelegd. In het afgeloopen rekeningjaar 1907—1908 werd daarvoor door het centraal gezag eene som van 3.510.000 pesos uitgetrokken, door de provinciale besturen een bedrag besteed van 2.206.292 pesos en door de gemeentebesturen een bedrag van 1.359.702 pesos. Eene optelling geeft dan een som van omstreeks 7 millioen pesos of het vierde deel van het totaal der ontvangsten dier verschillende besturen voor onderwijsdoeleinden alleen.

Al neemt men nu hierbij in aanmerking, dat het onderwijs in de Philippijnen op een, aan den financieelen toestand onevenredigen luxueusen voet is ingericht — ongeveer de helft van het geheele bedrag wordt besteed aan traktementen van het Amerikaansch onderwijspersoneel — dan zal men toch wel inzien, dat voor opgemeld bedrag, ongeveer overeenkomende met wat Japan in het geheel aan het volksonderwijs besteedt, heel wat kan worden gedaan op dit gebied.

Men meent nu zelfs in dit opzicht veel te veel te hebben gedaan, dat men het doel voorbijschoot, en andere belangen daarvoor verwaarloosde.

De *Manila-Times* wees er op, dat tengevolge van die groote uitgaven voor het onderwijs zoo goed als niets kon worden gedaan aan irrigatie, aan den aanleg van wegen, aan de volksgezondheid, en aan de bevordering van den landbouw.

Bovendien heeft de onoordeelkundige inrichting van het onderwijs er veel toe bijgedragen, om de inlanders afkeerig te maken van den landbouw en een jacht naar baantjes bij het bestuur in het leven te roepen.

Dit laatste is vooral bevorderd door den geheelen opzet van het onderwijs, dat er op gericht was van de Philippijners Amerikanen te maken door verbreiding der engelsche taal op groote schaal. De kinderen, die het Engelsch leerden, achtten zich daardoor boven den *tao* of landbouwer verheven.

Nu is in den laatsten tijd wel eenige verandering gekomen in de inrichting van het onderwijs en heeft men meer aandacht geschonken aan het ambachtsonderricht, maar ernstig wordt de vraag in overweging gegeven of men in zake onderwijs niet een stapje terug zal moeten gaan om de landsgelden in de eerste plaats te besteden aan werkelijk productieve doeleinden, waarmee land en volk meer zouden zijn gebaat dan met eene opvoeding van het volk, dat bij den huidigen economischen toestand van zulke opvoeding geen vruchten kan plukken.

* * *

Onderwijs in de Straits.

Aan het verslag betreffende het onderwijs in de Straits over het jaar 1907 valt het volgende te ontleenen:

De uitgaven bedroegen 376.840 dollars en de ontvangsten 45.463 dollars. Dit laatste bedrag geeft in vergelijking met 1906 eene vermeerdering aan met 7000 dollars, o.a. het gevolg van de verhooging van het schoolgeld op de gouvernements-engelsche scholen van 1,5 tot 2 dollars per maand.

Het aantal scholen, onder bestuurstoezicht, is 213 met een gemiddeld bezoek in 1907 van 18883 kinderen. De engelsche scholen komen het bestuur gemiddeld op 17,5 dollar per leerling te staan.

Voor het inlandsche onderwijs bestaat te Malakka een kweekschool voor inlandsche onderwijzers, die het vorig jaar dertig leerlingen afleverde. De kosten dezer school bedroegen in 1907 10417 dollars, d. i. dus ongeveer 300 dollars voor iederen geëxamineerden inlandschen onderwijzer, die in dat jaar de school verliet.

Voor het onderwijs aan hunne dochters bestaat onder de Maleiers nog weinig animo. Ook onder de Chineezen heeft men daar weinig voor over.

Het bestuur der Straits is de meening toegedaan, dat, wie wat voor het onderwijs aan zijne kinderen gevoelt, daartoe het zijne behoort bij te dragen.

De verschillende scholen voor chineesche kinderen in deze kolonie werden dan ook van chineesch geld opgericht, — de tegemoetkoming van het bestuur bepaalde zich veelal tot afstand van terrein voor scholenbouw. Nu deed zich te Penang het geval voor, dat de meisjesscholen aldaar, de Sint George- en de Kloosterschool, overstroomd werden door de dochters van Chineezen aldaar, wat noch voor deze meisjes, noch voor de engelsch sprekende leerlingen uit een oogpunt van onderwijs nuttig bleek. Door middel van den protector der Chineezen werd der chineesche gemeente de wenschelijkheid beduid eener afzonderlijke school voor chineesche meisjes. Men gaf die wenschelijkheid toe, maar 't geld? Het bestuur beloofde om, indien de Chineezen van Penang de helft bijdroegen in de kosten van aankoop van grond en bouw eener school, de wederhelft voor zijne rekening te nemen, alsook het verdere beheer der school. Na veel over en weer praten verklaarden de Chineezen van Penang niet in staat te zijn het noodige geld bij mekaar te krijgen en van het plan kwam verder niets.

Zoo ook schijnt weinig te zullen komen van verbetering der chineesche meisjesschool te Singapore. Deze werd ook geheel door de Chineezen zelven opgericht en door hen beheerd. Nu doet zich de behoefte gevoelen aan een beter gebouw. Het bestuur hoeft den Chineezen daartoe een gebouw beschikbaar gesteld, op voorwaarde dat zij een bepaalde som bij mekaar brachten voor de inrichting der nieuwe school. Het schijnt echter, heet het in het verslag, verbazend moeilijk te zijn het geld bijeen te krijgen.

Hier zij in het voorbijgaan opgemerkt dat het bij onze koloniale buren aan de overzijde van de Straat van Malakka zoo de gewoonte is om, wanneer een zaak van algemeen belang aan de orde is gesteld, waarin de koloniale fondsen niet of slechts ten deele kunnen voorzien, de totstandkoming afhankelijk te stellen van particuliere medewerking.

Zoo werd onlangs de behoefte aangetoond aan een Instituut-Pasteur. Het bestuur erkende de wenschelijkheid, doch verklaarde zich niet in staat de kosten geheel voor zijne rekening te nemen. Mits van particuliere zijde evenwel een som van 200000 dollars werd bijeengebracht, zou het bestuur voor de oprichting van een Instituut-Pasteur zorgen. De particulieren kwamen echter niet over de brug, en zoo viel het plan in het water.

Zoo'n voorstel en zoo'n uitkomst, men moest er eens in ons Indië mee aankomen. De enkele keer, dat het bestuur daar op de medewerking van het particulier initiatief een beroep deed, voor een zaak van algemeen belang zal het wel den lust hebben doen vergaan, om zich daaraan te wagen.

Ten onzent moet het bestuur eenvoudig alles kunnen.

* * *

Katoen in de Engelsche Koloniën.

Onlangs is door het engelsche ministerie het rapport van professor Wyndham Dunstan betreffende de katoen-cultuur in de engelsche koloniën gepubliceerd, waaruit de vorderingen sedert 1902 blijken, het jaar, waarin met de proeven te dien opzichte een begin werd gemaakt.

Op Cyprus wordt zoowel inlandsche als amerikaansche katoen — de laatste op geirrigeerde terreinen — verbouwd. De geheele katoenproductie steeg van 148 tonnen in 1903—1904 tot 717 in 1906—1907, ter waarde wat laatstgenoemde betreft, van circa 11000 gld.

Uit de verschillende protectoraten in Oost-Afrika werd in 1906—1907 in het geheel voor een waarde van circa 350000 gld. aan katoen uitgevoerd, terwijl in 1903 de waarde van den katoen-export nauwelijks 3000 gld. bedroeg. Vooral in Oeganda en Nyassa-land maakte de cultuur groote vorderingen, in laatstgenoemd gebied door toedoen der British Cotton Growing Association.

In de verschillende zuid-afrikaansche koloniën bleek uit genomen proeven, dat de katoen daar overal met succes kan worden verbouwd. Van cultuur op eenigszins groote schaal is op het oogenblik nog slechts sprake in Noord-Rhodesië.

De B. C. G. A. spande zich, gelijk onzen lezers bekend is, in het bijzonder in voor de katoen-cultuur in West-Afrika. De uitvoer van katoen uit die streken steeg van circa 88000 gld. in 1903 tot ongeveer 350000 gld. in 1905. Wij deelden reeds te voren mede, dat vooral wat Noord Nigerië aangaat in dit opzicht groote verwachtingen worden gekoesterd. In 1906 kon reeds een hoeveelheid van 356.200 engelsche ponden katoen van daar worden uitgevoerd.

Op Mauritius en de Seychellen is men nog in het tijdperk der proefnemingen, terwijl in Australasië getracht wordt de katoencultuur, die daar vroeger op groote schaal werd gedreven, doch sedert werd losgelaten, weer in het leven te roepen.

Het belangrijkst zijn evenwel de vorderingen, die op de Westindische eilanden vielen waar te nemen. De katoen-uitvoer nam daar dan ook sterk toe, zoodat, terwijl in 1902 voor een waarde van ongeveer 115000 gld. werd uitgevoerd, voor het eerste halfjaar van 1907 een totaal van 2 millioen gld. werd bereikt. De soort, die hier het best voldeed, was de Sea-

Island, waarvan het product een prijs van één tot twee shillings per engelsch pond behaalde.

* * *

De oorzaak der onrust in Engelsch-Indië.

De inlandsche organen van eenig belang in Engelsch-Indië zijn eenstemmig in hun streng oordeel over de middelen, waarnaar thans wordt gegrepen om de agitatie in die streken gaande te houden.

Men heeft zich wel eens afgevraagd, wat de lieden zich denken daarmee te bereiken. In een ingezonden schrijven in de *Times of India* komt M. N. O. met eene veronderstelling, waarmee hij mogelijk de plank niet zoo geheel mis slaat. Lord Cornwallis heeft in 1793 de quaestie van het grondbezit zoodanig geregeld, dat de grond in het toen door de Oost-Indische Compagnie beheerd gebied werd toegewezen aan een, in het leven geroepen klasse van grootgrondbezitters, zemindars. Dezen, die dijs hun bestaan aan het engelsch bestuur hebben te danken, zien zich thans in dat bestaan bedreigd door eene mogelijke actie van het bestuur waardoor hun een groot deel van hunne macht zou kunnen worden ontnomen, die zij thans gebruiken of juister gezegd misbruiken door uitbuiting der opgezetenen hunner uitgestrekte bezittingen.

M. N. O. meent dat de vrees der zemindars voor zoodanige actie hen er toe leidt de agitatie kunstmatig gaande te houden, om de aandacht der regeering van de, hen betreffende quaestie af te leiden.

Hij voert voor die meening aan, dat voor de campagne, welker vertakking tot in Britsch-Columbia en in Engeland zelf reiken, veel geld noodig is en dit geld uit geen enkele andere bron afkomstig kan zijn dan uit de zakken der zemindars in Bengalen, wier inkomsten telken jare een totaal bedrag uitmaken van omstreeks 1200 millioen gulden.

Toen de Bengal Tenancy Act in 1898 op het tapijt werd gebracht, deed zich een in dit land van mystiek belangrijk verschijnsel voor. Plotseling zag men de boomen overal bestreken, zonder dat men de daders kon uitvorschen. Een eenvoudige opmerking in de *Statesman*, dat de zemindars daarachter moesten zitten was voldoende om het verschijnsel even plotseling te doen ophouden als het gekomen was. Ook in de agitatie tegen de verdeeling van Bengalen hebben de zemindars een belangrijke rol gespeeld. Terecht of ten onrechte zagen dezen in dien maatregel een eersten stap tot een ernstige inbreuk op de, door lord Cornwallis ter kwader ure ingestelde regeling.

Of M. N. O. gelijk heeft? Zoo heel onmogelijk lijkt het ons niet.

Oost- en West-Indisch litteratuur overzicht.

Historisch overzicht van de goudindustrie in Suriname, door **J. A. Polak**, 's Gravenhage, Martinus Nijhoff, 1908, 8o.

Bij beschikking van den Gouverneur van Suriname werd in Juni 1906 een Commissie benoemd, om van advies te dienen „op welke wijze het door den spoorweg geopende binnenland tot ontwikkeling kan worden gebracht". Deze Commissie werd verder uitgenoodigd door den Gouverneur om, wanneer het bijeen gebrachte materieel dit mogelijk maakte, de omtrent verschillende bedrijven verzamelde gegevens in monografieën samen te vatten. Aan deze omstandigheid dankt bovenstaand werk zijn ontstaan, aangezien de schrijver in zijn functie van secretaris der bovengenoemde Commissie het zoo belangrijke onderwerp: Suriname's goudindustrie ter hand heeft genomen en met goed gevolg heeft uitgewerkt.

Hoewel sedert de ontdekking van Amerika men telkens en telkens vernam van Guyana's goudrijkdom, leden alle pogingen om de juiste vindplaatsen te bereiken in de eerste eeuwen schipbreuk, volgens den schrijver. Eerst door de krachtige pogingen van Gouverneur Jhr. C. A. van Sijpestijn, die als 2de Kamerlid herhaaldelijk had aangedrongen op een meer grondig onderzoek naar Suriname's goudrijkdom, werd de zaak meer krachtig aangevat, vooral ook omdat omstreeks dien tijd (1873), de jaarlijksche uitvoer van goud in Fransch-Guyana reeds ongeveer 430 kilogrammen bedroeg. En de verwachtingen van den heer Van Sijpestijn zijn niet onvervuld gebleven, als men nagaat, dat de goudopbrengst in de kolonie Suriname in 1876 nog slechts 38 en in 1906, dus 30 jaren later, 1188 kilogrammen bedroeg (trouwens het hoogste cijfer hetgeen ooit werd bereikt).

We laten hieronder volgen een verkorte opsomming der hoofdstukken, waarin de heer Polak zijn zeer uitvoerig werk heeft verdeeld, opdat men eenigszins een idee krijge van den rijken inhoud. I. De goudindustrie van de eerste tijden tot het jaar 1873. II. Van het jaar 1874 tot 1882 — de regeeringsperiode van Gouverneur Jhr. C. A. v. Sijpestijn — den schepper der goudindustrie, zooals de schr. terecht opmerkt. III. Van het jaar 1883/1897 — het jaar, waarin aanvraag is gedaan tot het instellen van een geologisch landbouwkundig onderzoek in de Kolonie. IV. Van het jaar 1898 — het jaar waarin voor het eerst tengevolge van genoemd onderzoek een begin is gemaakt met 't systematisch onderzoek naar goud onder wetenschappelijke, technische leiding —, tot het jaar 1902, het jaar waarin de aankoop van de rechten en activa der Maatschappij Suriname door de Regeering plaats had. V. Van het jaar 1903 — waarin een begin werd gemaakt met de mijn-exploratie van gouvernementswege — tot het jaar 1906. VI. Overzicht van de oppervlakten in concessie tot ontginning van delfstoffen en van de goudproducties, gesplitst naar de riviergebieden.

De schrijver voegde bovendien aan zijn werk een zeer duidelijk kaartje toe, aangevende, in helzwarte kleur, de terreinen in de 3 Guyana's, waar rijke deposits gevonden zijn.

Wij achten het een heugelijk verschijnsel, dat een zoo belangrijk boek als het hierbedoelde, vooral ook door den ondernemingsgeest van de firma Martinus Nijhoff, het licht heeft kunnen zien.

* * *

Molukken-verslag. Geologische verkenningstochten in het oostelijke gedeelte van den Nederlandsch Indischen Archipel, door Dr. R. D. M. Verbeek (Jaarboek van het Mijnwezen in Ned. Oost-Indië. Zeven en dertigste jaargang 1908. Wetenschappelijk gedeelte. Batavia, Landsdrukkerij, 1908. 8o.

Dit hoogst belangrijke, omvangrijke werk van 826 bladzijden druks bevat het derde en laatste verslag van Dr. Verbeeks onderzoekingen in het oostelijke gedeelte van den Oost-Indischen Archipel, en is het resultaat van in het jaar 1899 gedane verkenningstochten door en aanteekeningen over niet minder dan 250 eilanden, gelegen tusschen Celebes en Nieuw-Guinea, met inbegrip van den Timor-Archipel.

Dr. Verbeek deelt mede, dat hij met dit werk zijn publicaties over de geologie van Nederlandsch O.-I. bezittingen — waaraan hij 40 jaren lang zijn krachten wijdde — besluit. Volkomen deelen wij schrijvers meening, wanneer hij zegt:

„In die jaren is er een groote vooruitgang te bespeuren in de geologische kennis onzer overzeesche bezittingen. Nog in 1863 noemde Nederland's bekende geoloog Staring hetgeen wij toen over de geologie dier bezittingen wisten, een „rudis indigesta moles" (De Gids, Nov. 1863, blz. 199); sedert dien tijd is er veel materiaal bijgekomen, en al blijft er nog zeer veel te doen over, zoo is toch in hoofdzaak dat materiaal onderzocht, bewerkt en behoorlijk beschreven. Een belangrijke vooruitgang in de geologische kennis onzer Oost-Indische eilanden is alleen mogelijk door de samenwerking en de onderzoekingen van velen, want het gebied, dat onvoldoende of in het geheel niet bekend is, is nog zeer groot." Schrijvers voorrede eindigt met den wensch, dat aan die onderzoekingen steeds Nederlanders een belangrijk aandeel zullen hebben.

We zien natuurlijk geen kans dit wetenschappelijk zoo hoogstaand boek van Dr. Verbeek over de geologie der Molukken — waaraan tal van geleerden hunne medewerking hebben verleend — in ons beperkt overzicht te bespreken, of zelfs maar hier en daar een greep er uit te doen, zoodat we volstaan met de aandacht van belangstellenden er op te vestigen. Slechts vermelden we nog, dat aan het „Molukken-verslag" is toegevoegd een folio atlas met kaarten, teekeningen en profielen en dat van het werk tegelijkertijd een Fransche vertaling is verschenen.

* * *

Teysmannia. 1908. Aflevering 4.

Het April-nummer van Teysmannia bevat de volgende opstellen: *Vezelstoffen en hare bereiding*, door *E. de Kruyff*. — *Solanum Lycopersicum L. (Tomaat)*, door *H. J. Wigman*. — *Aanteekeningen over Koffiehybriden* (Met plaat), door *Dr. P. J. S. Cramer*. — *Machinerieën voor Sisal-hennep*, door *Pit*. — *Het stekken van Ficus elastica*, door *J. H. Heyl*. — *Java-coca*, door *A. W. K. de Jong*. — *Mededeeling omtrent enkele kruisingsproeven*, door *J. E. van der Stok*. — *Het vervoer van ooft* (II), door *F. W. J. Westendorp*, en *Internationale caoutchouc-tentoonstelling* te Londen in Sept. a.s., door *Prof. Dr. Treub*.

Voor het artikel van den heer Westendorp over het vervoer van ooft vragen we een oogenblik de aandacht. Onder het opschrift *Kan Java vruchten uitvoeren?* schrijft hij o. m.: „Wanneer een land een zeker product uitvoert, dan komt er geld of geldswaarde in dat land terug, den rijkdom der natie verhoogend. De export van dat product is dus gewenscht; alzoo ook die van vruchten uit Java.

„De vraag, welke wij stellen is dus: Is er voor ons Java'sche ooft een buitenlandsche afzetmarkt te vinden? In de Nov.-aflevering van den vorigen jaargang beschreef de heer Wigman de vruchtenzending van Januari 1907 naar Holland, waaruit bleek, dat de vruchten boven verwachting goed waren aangekomen." Volgens schr. zegt die éene goed geslaagde poging nog niets; verder „zullen onze vruchten slechts dan in Holland verkocht worden, wanneer dáár het inheemsche ooft en de sinaasappels schaarsch zijn, wat maar enkele weken van het jaar het geval is. Ten derde zullen de meeste tropische vruchten in Holland alleen onder Indische families aftrek vinden. Deze omstandigheid zal den afzet zeer beperken, daar de vruchten dus voornamelijk beoordeeld worden door kenners van goed boomrijp ooft. En ten vierde — men kan het zien in het zooeven aangehaalde opstel van den heer Wigman — worden de prijzen te hoog. De zorgvuldige verpakking en het vervoer in de koelkamer zullen steeds de prijzen blijven drukken. Andere tropische en sub-tropische landen, dichter bij de Europeesche markt gelegen, kunnen de vruchten, die daar gewild zijn, met minder onkosten brengen, dus goedkooper leveren."

Met tal van voorbeelden toont schr. daarna aan, dat „we voor nu en later niets van Nederland te wachten hebben als afzetgebied voor onzen oogst."

Doch daarom behoeft volgens hem de moed niet te worden opgegeven; er dient gezocht naar een dichterbij gelegen afzetgebied, waarvoor in aanmerking zoude kunnen komen: 1o. enkele grootere plaatsen op de Buitenbezittingen; 2. de Straits Settlements; 3. Britsch-Indië en 4. Australië. Nu lijkt het oppervlakkig bezien, wel onmogelijk naar deze landen, waar bijna overal tropische vruchten geteeld kunnen worden, van onzen overvloed uit te voeren. „Maar gelukkig — vervolgt schr. — komen de jaargetijden ons te hulp. De W. moesson vangt eerder aan in W. Java dan in O. Java, en dit verschil is op grootere afstanden nog meer merkbaar. Het bloeien der boomen en het rijpen der vruchten regelt zich naar het jaargetijde, dus op verschillende lengte gelegen plaatsen, hebben ook achtereenvolgens op verschillende tijden een zelfde vrucht."

Even merken wij op, dat volgens die ontegenzeggelijk juiste theorie, in de zooveel uitgestrekter tropische landen, welke de schr. zich voorstelt, dat een afzetgebied kunnen vormen voor Java's vruchten, diezelfde verschijnselen toch zeker eveneens zich zullen voordoen, zoodat weinig behoefte aan invoer van Java in die streken uit den aard der zaak zal bestaan.

Dan vervolgt de schr.: „Een begin van onderlingen handel in vruchten tusschen ons en onze buren bestaat al. Van Riouw wordt ananas naar Singapore uitgevoerd, van Banjoewangi en Bawean mangga naar dezelfde plaats. Het is bekend, dat de Batavia'sche pompelmoes eveneens naar Singapore wordt uitgevoerd. Ridley vermeldt, dat een flinke hoeveelheid doekoe van Java op de Singapore'sche markt gebracht wordt, „the Javanese strain being a very good one and the fruit cheap".

De schrijver, wiens streven zeer zeker allen lof verdient, eindigt zijn opstel met het geven van den volgenden raad: „Eén ding is zeker: zal een buitenlandsch afzetgebied gevonden worden voor ons ooft, dan moeten we eerst alle daar heerschende toestanden van kweeken en handel grondig kennen en ons daarnaar voegen."

* * *

De Indische Mercuur. 26 Mei 1908.

Als altijd bevat de Mercuur verschillende, met betrekking op O.-Indië lezenswaardige artikelen, welke evenwel, wegens plaatsgebrek, slechts eenvoudig kunnen worden opgesomd, nl.: Iets over het enten van kina-variëteiten, door P. E. Botje. — De fabricatie van suiker uit suikerriet op Java, door H. C. Prinsen Geerligs. — De klachten van Japan over de kwaliteit der Java-suiker. — De wijzigingen der postcontracten met de Stoomvaart-Maatschappijen „Nederland" en „Rotterdamsche Lloyd". — Reglement op het maken van ijs en minerale wateren en het daarop uit te oefenen toezicht. — Soekaboemische Landbouw-Vereeniging. — De algemeene vergadering der Solosche Landhuurders-vereeniging. — Benevens — ten slotte — een kort, maar belangwekkend opstel van den heer *A. E. J. Bruinsma*, getiteld: *Djatihout voor meubelen*, waarin de schrijver een pleidooi houdt voor het zoo deugdelijk hout van den djati, wiens voortreffelijke eigenschappen reeds sedert overoude tijden in Indië bekend waren. De toeneming van djati-houten meubelen in de Oost schrijft de heer Bruinsma toe aan de geleidelijke uitbreiding, welke aan de exploitatie der djati-bosschen is gegeven, „en aan de zoo zeer verbeterde verkeersmiddelen, waardoor thans in elke plaats van eenig aanbelang djatihout tegen redelijke prijzen verkrijgbaar is." Daarna somt schr. de goede eigenschappen van den djati op. „Het djatihout staat in verreweg de meeste opzichten boven alle andere houtsoorten. Het is betrekkelijk niet zwaar, althans niet onaanmerkelijk lichter dan eikenhout. In veerkracht staat het bij sommige houtsoorten ten achter, maar bezit het toch die eigenschappen voor meubels in voldoende mate. Wat duurzaamheid betreft, staat het vrijwel bovenaan; in ons klimaat —

de schr. bedoelt het Nederlandsche — kan men het haast onvergankelijk noemen."

Dat in ons vaderland het gebruik, niettegenstaande de voortreffelijke eigenschappen, nog zoo weinig is doorgedrongen, zoodat behalve zij, die in Indië zijn geweest, slechts zeer enkelen ooit van djatihouten meubels hebben gehoord, wijt schrijver aan verschillende — door hem nader aangeduide — omstandigheden.

Wij hopen — met den schrijver — dat daarin eindelijk eens verandering moge komen en zijn hem erkentelijk, dat hij deze vroeger veel besproken aangelegenheid weder opnieuw meer naar voren heeft gebracht.

* * *

Maandbericht van het Ned. Zendelinggenootschap. Juni 1908.

Zendeling *W. Dunnebier* schrijft in dit Nr. een uitvoerig *verslag aangaande den werkkring Bolaäng Mongondow* over het jaar 1907. (Onze lezers zullen wel weten, dat genoemd landschap grenst aan de eigenlijke z.g.n. Minahassa op Noord-Celebes en dat aldaar de Protestantsche Zending in den laatsten tijd met meer kracht is opgetreden.) Hoewel wij niet aarzelen te verklaren, dat het Verslag van genoemden zendeling in zijn geheel zeer zeker interessant is, dient toch even gewezen op de volgende zinsneden, welke wellicht den ijveraar voor den Christelijken godsdienst zijn ontvallen, maar niettemin onbillijk schijnen tegenover verschillende opvolgende Regeeringen in Indië en Nederland van latere jaren.

„Men hoort wel eens beweren, dat het Islamisme de meest geschikte godsdienst is voor de bewoners van den Ned.-Ind. Archipel." (Welke „Men" heeft dat ooit beweerd? vragen wij intusschen.) „Als men het woordje „gods" weglaat, en er bijvoegt: omdat het zoo tegemoet komt aan de hartstochten van den mensch, heelemaal niet bedoeit zedelijke verheffing, is er niet veel tegen deze stelling in te brengen. De meest Mohammedaansche plaatsen toch zijn het verdorvenst... Ik weet wel, dat wij zendelingen bevooroordeeld zijn, onze horizon is zeer beperkt, wij blijven maar steeds rondfladderen in een kringetje van bekrompen ideeën, wij kunnen ons niet als op adelaarswieken stout verheffen, zóó hoog, dat alles zich vervluchtigt, wordt weggedoezeld door kleurlooze nevelen." Enz. enz.

Dit is nu wel heel mooi gezegd schijnbaar, doch mist o. i. allen grond. Het werk der Zending wordt tegenwoordig niet bevooroordeeld, integendeel door elke richting op hoogen prijs gesteld.

Indien zendeling Dunnebier deze regelen onder oogen mocht krijgen en de waarheid van deze onze stelling mocht betwijfelen, willen wij hem met tal van feiten de juistheid daarvan gaarne aantoonen!

* * *

Als gewoonlijk moeten wij ons bekorten en op de volgende sedert ons vorig overzicht verschenen bijdragen over de Indiën, alleenlijk de aandacht vestigen.

De Wereldkroniek

van 23 en 30 Mei bevat een zeer belangrijk artikel van *J. G. L.*, getiteld: *Uit het dessa-leven*, welk artikel verschillende illustraties bevat en door zijn plaatsing in genoemd populair en veel gelezen weekblad veel nut kan stichten onder de met Indië niet- of minder bekenden.

De Prins.

Het nummer van 30 Mei bevat het vervolg van de serie artikelen van den gewezen luitenant van het Indische leger *Clockener Brousson* over *Atjeh*, met het opschrift *Indische penkrassen*. Tot nu toe verzuimden wij van deze — nagenoeg wekelijksch door een bevoegde hand geschreven — opstellen melding te maken.

Eindelijk vonden wij in het laatste nummer — d.d. 29 Mei — van

Het Leven

een met talent geschreven, maar eenigszins gezocht schetsje van *Johanna Steketee*, getiteld: *Indische spruw* handelend over een door die ziekte aangetast Indisch meisje, dat zich verbeeldt door het eten van al die sterke kruiden, Spaansche peper en andere „al die sterke kruiden, Spaansche peper en andere maag gruwelijk te hebben verbrand" en eindelijk in Holland aan wie weet welk een kwaal den dood vindt.

We zouden de schrijfster — die ontegenzeggelijk weet te boeien — in overweging willen geven in den vervolge in de keuze van haar onderwerp meer kieschheid te betrachten; het ontstaan der gevreesde Indische ziekte „spruw" heeft al zooveel pennen in beweging gebracht van tal van bekwame medici, dat het o. i. niet aangaat deze ziekte zoo maar aan het gewone „rijsttafelen" toe te schrijven.

Wij houden ons aanbevolen voor het leveren van een rijke en leerzame op dit onderwerp betrekking hebbende litteratuur, indien de schrijfster Johanna Steketee, die zoo lichtvaardig met de diagnose omspringt, dit verlangt.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, welke dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur namiddags.

De Javabode t/m 5 Mei;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws van den Dag v. Ned.-Indië idem;
De Sumatrapost t/m 8 Mei;
Het Soer. Handelsblad t/m 2 Mei;
De Ind. Mercuur No. 22.
Ned.-Ind. Effectenblad Nos. 33 en 34;
De Stem v. Indië No. 18;
Verslag Ned.-Ind. Landbouw-Syndicaat over '07;

Officiëele Berichten.

Uit de Javasche Courant van 1 Mei 1908.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: één jaar verlof naar Europa aan den onderwijzer 1e kl. J. B. Wouda en den ontvanger in- en uitvoerrechten M. J. A. Verduyn Lunel.

Ontslagen: op verzoek eervol, de opzichter B. O. W., J. P. W. Schellekens; de leerling-opziener b/h boschwezen F. W. Doerrleben; als tweede plaatsvervangend Directeur der Javasche Bank Mr. J. Gerritzen; de res. der Wester-afd. van Borneo A. J. C. de Neve en de klerk bij O. E. en N., A. G. Mulder.

Benoemd: tot 3en commies Dep. v. Fin., de klerk K. L. Wagenaar; tot 1en commies bij de S.S. op Java W. G. Th. Claasz.; tot tijd. ondervoorzitter van de landraden te Madioen enz. Mr. W. W. Brouwer; tot 2en plaatsterv. Directeur der Jav. Bank Jhr. A. A. A. Ploos van Amstel; tot directeur van Gouv. bedrijven H. J. E. Wenckebach; tot lid van den gemeenteraad van Batavia L. E. Papelard; tot lid van den gew. raad van Besoeki Jhr. M. G. de Serière; tot tijd. afdeelingschef bij het Dep. van Landb. L. E. Dom; tot tijd. adjunct-inspect. van de gouv. koffiecultuur Jhr. W. C. J. Versluys; tot opzichter B. O. W., P. W. Lensink. z

Militair Departement.

Verleend: één jaar verlof naar Europa aan den 1en luitenant der inf. J. J. van de Bie.

Ontslagen: op verzoek eervol, de majoor der art. G. H. Knoop; de kapitein der inf. P. J. R. Hamel; de kapitein der art. W. L. Zonnevylle en de officieren van gez. 1e klasse P. J. Rinders en W. J. H. Timmermans.

Bevorderd: tot off. van gezondheid 1e kl. A. H. de Chaufepié, A. J. Jochems, N. H. v. d. Lee, Dr. F. H. Hehewerth, H. J. Stigter en W. A. Borger; tot militair apotheker der 1e kl. de milit. apothekers J. H. Kok en W. L. A. Warnier.

* * *

Uit de Javasche Courant van 5 Mei 1908.

Benoemingen enz.

Civiel Departement.

Verleend: één jaar verlof aan de onderwijzeres mej. H. C. van Bloemen Waanders; aan den referendaris Dep. van Just. Mr. D. J. Jongeneel; aan den depôthouder opiumregie J. H. Felix en aan den hoofdcommies b/h Dep. v. Fin. A. L. de Stoop.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de hoofdcommies F. D. Meester; de klerk mej. E. J. Jeanty; de hoofdverpleger G. F. Wilten; de klerk G. J. Mulder; de opzichter 1e kl. L. W. A. Le Fèbre; de commies J. Olive en de koffie-inkooppakhuismeester Mas Donoredjo.

Benoemd: tot directeur van O. E. en N., Mr. Dr. M. S. Koster; tot lid van den gew. raad van Pekalongan J. M. Biekart en Mr. J. C. L. Cambier; tot lid van den gemeenteraad van Soerabaja A. J. L. van Kerckhoff; tot asp.-conrloleur H. Beeuwkes; tot adj.-landmeter 3e kl. bij het kadaster P. C. X. Reintjens en K. E. van Oosterzee; tot griffier bij den Raad van Just. te Medan Mr. F. v. d. Bosch; te Padang Mr. L. F. A. Baron de Kock; te Makassar Mr. L. M. Schoorel; tot onderwijzer 1e kl. M. Ouwerkerk; tot idem 2e kl. J. H. Deenen, J. L. Havermans en A. O. Hinze; tot kantoorchef 1e kl. bij den post- en tel.dienst W. Butin Bik; tot idem 2e kl. J. J. van Hemert en P. L. Sanders; tot commies 1e kl. J. W. van der Sluys; tot tijd. idem G. C. F. Hoedt.

Ontslagen: op verzoek eervol, de wedono van Salaman, Mas Mertodiredjo.

Ontzet: uit zijn ambt, het lid van den landraad te Buitenzorg, Raden Hadji Abdoelah.

Ontslagen: op verzoek eervol, als lid van den landraad te Telok Betong, Mas Achmad.

Benoemd als zoodanig: Tan Tian Siong, wijkmeester der Chineezen aldaar.

Benoemd: tot controleur op J. en M., J. R. Schenck de Jong; op de Buitenbez., L. Berkhout.

Militair Departement.

Verleend: één jaar verlof naar Europa, aan de 1e luitenants der inf. A. K. G. Bartelds en C. A. Ruempol.

Ontslagen: op verzoek, eervol, de off. van gez. 1e kl. J. Over en J. A. A. Dool; benevens de apotheker 1e kl. H. B. Cayaux.

Bevorderd: tot majoor de kapitein der inf. F. Schütt.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar Oost-Indië.

Passagierslijst van het S.S. „Vondel", gezagvoerder G. Visser, bestemd te vertrekken van Amsterdam dd. 30 Mei 1908.

Te Amsterdam schepen zich in:

J. M. Nolen, echtgenoote en 2 kinderen; F. C. J. Sneep; H. M. Luteyn; Jongenheer H. A. de Groot Jr.; Mejuffrouw C. Hoppenbrouwers; S. C. Sporry; H. J. Pek; Mejuffrouw H. Benschop; G. van Bemmel, echtgenoote en 2 kinderen; Mevr. M. H. Bruyn en kind; W. C. Mulock Houwer; Mevrouw J. W. Storm van Leeuwen en dochter; Mejuffrouw J. van Vogelpoel; R. M. A. Janssen; C. Molenaar; A. Bommesyn, echtgenoote en kind, E. A. A. Schefer; Mejuffrouw H. van Staveren; R. Bakker; Mejuffrouw M. S. Stroband; A. Vermunt; Mejuffrouw M. C. Bering; B. G. Bauer; W. F. Ruygrok; L. A. Gompertz, benevens een detachement suppletietroepen.

Naar Southampton: D. Drost; N. van der Slee; G. J. Hoogeslager; L. Davis.

Naar Genua: B. Roelvink; Mejuffrouw R. Roelvink; Dr. J. Piekema; Dr. C. C. van der Heide; J. P. Kool, echtgenoote en Mej. C. H. B. Kool; F. Mynssen; E. Verkade; Dr. S. Meihuyzen; J. van Ophoven en echtgenoote; L. Roosenburg; Mr. S. van Houten; Mr. D. van Houten; J. Bredt; E. Bredt; K. H. Schadd; Mej. H. Schadd; R. Insinger; J. H. Veeckens; J. A. van Holst; Dr. P. Wolterson; Ph. Wolterson.

Naar Belawan-Deli: S. Elders.

Naar Singapore: S. E. Halberstadt, J. C. Heyenga; A. A. Zelle.

Van Southampton naar Genua: Messrs. Gardiner; H. Bredon; H. E. Green; Mr. Dougherty.

Te Genua zullen zich inschepen:

Mr. J. C. Veltcamp Helbach en echtgenoote; Mas Asmaoen; M. Wins; P. A. Minderhoud; Mevr. Wed. A. C. Lowé-Couperus en dochter; E. A. O. Vervooren en echtgenoote; Mej. A. M. J. Kress; Mr. J. S. G. Scheltema; W. C. Dickhoff en echtgenoote; W. H. Johannes; E. Th. Harkink Dzn. en echtgenoote; W. Carelse en echtgenoote; J. R. Bakker, echtgenoote en kind; W. Westerhof en echtgenoote; A. W. Ros, echtgenoote en 4 kinderen; Dr. B. I. Esser en echtgenoote; H. Knipscheer; J. Haüssling; D. J. Winkelman; W. Serry; L. de Jong; Mej. C. Portier; M. v. d. Muijsenbergh.

Naar Deli: H. Muller; E. Muller; F. C. A. Pannekoek; H. Soederhuyzen; W. N. Rinnooy.

Passagierslijst van het S.S. „Prins Willem IV", gezagvoerder P. Koningstein, van Amsterdam naar West-Indië op den 29en Mei 1908.

Ph. Haseth Evertz, echtg. en dochter; F. O. Wegener Sleswijk en echtg.; J. W. Schenkel, echtg. en dochter; A. F. Wijers en echtg.; Mevr. C. J. v. Gelder-Goedman en kind; Mevr. G. Minnich en kind; Mej. B. Borchert; Mej. C. Ferguson; Mej. S. Ferguson; Fräulein Elise Bernhard; Max Wiegel; Th. P. v. Dam, benevens 200 Javaansche emigranten.

Passagierslijst van het S.S. „Prins Willem III", gezagvoerder J. Aarents van West-Indië naar Amsterdam.

Eerw. Zuster A. Th. W. Hageraats; Eerw. Zuster Rudolphine; Mej. M. Ringeling; Mej. E. W. v. Eps; Mej. A. Fo; A. Jing; Mevr. H. Heilbron; G. Cosson; A. Burkner; M. Flaming; H. Draayer; A. Hammers en echtgenoote; H. J. Diks, echtg. en 7 kinderen; G. Huisman; H. Rrelewitz en 3 kind.; L. H. Koolhaven *); Ph. J. Holtz; W. Jacobs.

*) Ontscheept te Havre.